Ympäristövaliokunta 8.5.2019

Eläinten hyvinvoinnin tutkimuskeskuksen (HY) lausunto ympäristövaliokunnalle hallituksen esityksestä laiksi eläinten hyvinvoinnista

lausunnon esittelijät
dosentti Laura Hänninen, ELT, (Dip ECAWBM -WSEL)
eläinten hyvinvointitieteen professori Anna Valros
laura.hanninen©helsinki.fi
anna.valros©helsinki.fi

Eläinlääketieteellinen tiedekunta Helsingin Yliopisto

Yleisesti pidämme erittäin kannatettavana, että laki pyrkii huomioimaan viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana saatua tieteellistä tutkimustietoa eläimille keskeisistä käyttäytymistarpeista ja eläinsuojelussa otetaan nyt seuraava askel kohti kokonaisempaa eläinten hyvinvoinnin edistämistä muuttamalla laki eläinten hyvinvointilaiksi. Ihmisten lisäksi myös muut eläimet ovat tuntevia olentoja, joilla on fyysisiä ja psyykkisiä tarpeita sekä kyky tuntea positiivisia ja negatiivisia tuntemuksia. Nyt esitetty lakiehdotus kohtelee kaloja kuitenkin osin eri tavoin kuin muita selkärankaisia, vaikka tieteellinen tutkimustieto ei tue erittelyä.

Tyydyttämättömät käyttäytymistarpeet aiheuttavat jatkuvaa turhautumista ja stressiä eläimelle, heikentävät eläimen hyvinvointia sekä eläintuotannon hyväksyttävyyttä. Yhteiskunnan tuella ja pitkillä siirtymäajoilla eläintuotantoa on mahdollista muuttaa lakiehdotuksen kaavailemaan suuntaan eläimen perustarpeita tyydyttävämmäksi.

Olemme ottaneet yksityiskohtaisesti pykäliin kantaa Eläinlääketieteellisen tiedekunnan kannanotossa lakiehdotuksen ensimmäisellä kierroksella, joten ohessa keskitymme muutamaan keskeiseen epäkohtaan esimerkinomaisena.

Eläimen tarpeiden turvaaminen lakisääteisesti

Vedenjuonti

Lakiehdotuksessa herättää edelleen huolta vedensaannin rajoittaminen mm. igluvasikoilta, rekikoirilta ja turkiseläimiltä. Tutkittua tietoa aiheesta ei ole. Jo kohtuullisen maltillisesti rajoitettu vedensaanti lisää janontunteesta aiheutuvaa levottomuutta ja pitkäaikaisena vähentää rehukulutusta, vaikka suoranaisia kuivumiseen viittaavia muutoksia ei vielä havaita. *Ehdotamme eläinlajikohtaisen asetusvalmistelun perustuvan tutkittuun tietoon eläinten vedentarpeesta ja juomismotivaatioista eri tilanteissa.*

Liikkumisen tarve

Eläinlajien tulisi päästä liikkumaan riittävästi sekä säännöllisesti. Esimerkiksi liikkumisen tarpeen tyydyttäminen on mahdollista eri tuotantomuodoissa, eikä tuotantomuotoa sen vuoksi voi pitää hyväksyttävänä syynä eläimen hyvinvointia heikentävälle toiminnalle. Liikunnantarpeen tyydyttäminen on yksinkertaisinta laitumilla, milloin se on käytännössä mahdollista. Suuri osa kotieläimistämme on alun perin laiduntavia kasvissyöjiä, kuten lampaat, vuohet, hevoset ja naudat (1) ja näiden terveyttä ja hyvinvointia edistää pääsy

laitumelle. Laidun mahdollistaa liikkumisen lisäksi mm. kävelyn joustavalla pohjalla, esteettömän makuullemenon ja ylösnousun, kehonhoitoliikkeet, esteettömän sosiaalisen käyttäytymisen sekä myös riittävän suuren yksilöetäisyyden pitämisen, syömisen lajityypillisellä tavalla sekä virikkeelliset aistimukset. *Tämän vuoksi emme kannata parsinavetan lypsylehmien kesäaikaan sijoittuvan jaloitteluvaatimuksen poistamista.*

Uusia parsinavetoita ei käytännössä enää rakenneta, mutta suurin osa navettakannasta on edelleen parsinavetoita. Rakennemuutos on alkanut ja parsinavetat tulevat korvautumaan ennen pitkää pihatoilla. Naudoilla on muutamassa päivässä patoutuva liikkumisen tarve, jonka tyydyttyminen on ratkaistavissa parsinavetoissa sisäruokintakaudella joko säännöllisellä ulkoilulla tai jaloittelulla katetuissa halleissa (2,3). Säännöllinen jaloittelumahdollisuus sisäruokintakaudella mahdollistaa parsinavetan lehmien kehonhoidon ja sosiaalisten tarpeiden täyttymisen sekä edistää niiden terveyttä monin tavoin (3) mm. vähentämällä poikimiseen liittyviä sairauksia (4) ja edistämällä sorkkaterveyttä (5). Mikäli jaloitteluolosuhteisiin ei niiden perustamisvaiheessa kiinnitä huomiota, jaloittelumahdollisuus voi myös heikentää lehmien hyvinvointia mm. huonontamalla sorkkaterveyttä ja lisäämällä vammoja. Tämän vuoksi tarvitaan huolellista jaloittelualueiden suunnittelua.

Uusien parsinavetoiden rakentaminen tulisi mielestämme yksiselitteisesti kieltää ja turvattava lainsäädännöllä nautojen liikkumisentarve kaikissa pitomuodoissa rakennemuutoksen aikana. Ehdotamme valtioneuvoston asetuksella säädettäväksi parsinavetassa pidettävien lypsylehmien sisäruokintakauden jaloittelusta siirtymäajalla ja siihen siirtymisen tukemista investointituin. Olemassa olevien parsinavetoiden peruskorjauksiin myönnettävien investointitukien edellytyksenä tulisi olla eläinten hyvinvoinnin parantaminen.

Ulkoilu edistää oikein suunniteltuna myös pihattolehmien ja hiehojen hyvinvointia (6) ja tätä tulisi tukea investointitukien avulla. *Ehdotamme asetustasolla säädettäväksi jaloittelutarhojen koot riittävän suuriksi, jotta liikunnantarpeen tyydyttyminen olisi jaloittelutarhoja käyttäville eläinlajeille mahdollista.* Hevosten olisi esimerkiksi kyettävä ottamaan laukka-askelia tarhoissa.

Pesänrakennustarve

Emakoilla on lähestyvän porsimisen hormonimuutoksista aiheutuva vahva pesänrakennustarve; n. 24 - 12 tuntia ennen porsimista emakko aloittaa pesänrakentamisen, johon liittyy lisääntynyt aktiivisuus ja ympäristön materiaalien tonkiminen, kuopiminen, ja suun avulla siirtäminen. Emakon on käytännössä hyvin vaikeaa tyydyttää pesänrakennustarvetta porsimishäkissä hyvin rajatun liikkumatilan ja kuivikkeen käytön vaikeuden vuoksi. Kun pesänrakennustarpeen tyydyttäminen ei ole mahdollista, emakon porsimiseen ja emo-ominaisuuksiin liittyvien hormonien eritys jää vaillinaiseksi, porsiminen pitkittyy ja riski syntyvien porsaiden kuolleisuuteen ja heikkouteen hapenpuutteen vuoksi kasvaa (7,8). Pesänrakennusmahdollisuuden edistäminen parantaa emakon emo-ominaisuuksia ja maidontuotantoa erityisesti ternimaitovaiheessa, mutta saattaa tehostaa maidontuotantoa myös myöhemmin imetyskauden aikana (9). Ternimaidon saanti on elintärkeää vastasyntyneelle porsaalle. Ternimaito tukee porsaan myöhempää kasvua ja tämä kasvua edistävä vaikutus ulottuu jopa teuraspainoon asti (10).

Vastasyntyneistä porsaista kuolee ensimmäisten kolmen vuorokauden aikana aina tietty osa. Vaikka tämä on osittain luonnollista elinkyvyttömien eläinten karsintaa, tulisi pyrkiä ihmisen hoidosta riippuvaisten eläinten mahdollisimman pieneen kuolleisuuteen, sekä eläimen hyvinvoinnin että tuotannon taloudellisuuden vuoksi. Vapaaporsituksen käyttöönottoa on osaltaan hidastuttanut pelko lisääntyvästä porsaskuolleisuudesta, etenkin nykyisissä luonnottoman isoissa pahnueissa, jotka ylittävät emakon oman imetys- ja vieroituskyvyn (11).

Pesänrakennusvaihe on erityisen tärkeä emakoiden hyvinvoinnille, ja onnistuessaan tukee sekä emakon että porsaiden hyvinvointia. Tutkimukset ja käytäntö ovat osoittaneet, että porsaiden kuolleisuus on vapaassa porsituksessa hallittavissa toimivilla rakenneratkaisuilla ja osaavalla hoidolla. Rakenneratkaisujen ja hoidon lisäksi on kiinnitettävä huomioita myös emakoiden emo-ominaisuuksiin, fyysiseen kuntoon sekä pahnuekoon kohtuullistamiseen. *Mielestämme porsivan emakon ja syntyvien porsaiden hyvinvoinnin vuoksi olisi siirryttävä vapaaseen porsitukseen. Siirto vapaaseen porsimiseen on mahdollista tehdä hallitusti tarpeeksi pitkällä siirtymäajalla ja tukemalla tuottajia sekä investointi- ja hyvinvointitukien että neuvonnallisin toimien avulla.*

Vapaaporsituksen toteuttaminen niin että porsaskuolleisuus pysyy hallinnassa, vaatii muun muassa vähintään 6 m^2 – suuruisen porsituskarsinan, jossa on vähintään yhden neliömetrin suuruinen, lämmin ja suojattu alue porsaille. Lisäksi karsinan toimivuutta edistää tilajaottelu, jossa emakolle rajataan erilliset makuu- ja aktiivisuusalueet (12). Karsinassa kannattaa hyödyntää porsaita suojaavia rakenteita, kuten kaiteita tai vinoseiniä, mutta näiden suunnittelussa tulee varmistaa, että emakon käyttöön jää tarpeeksi vapaata tilaa. Emakon käytettävissä olevan tilan tulisi olla ainakin 5 m2.

Tutkimukset antavat ristiriitaista tietoa vapaaporsituksen ja häkkiporsituksen välisistä porsaskuolleisuuseroista. Kuolleisuuserojen taustalla on muun muassa erilaiset karsinaratkaisut sekä emakoiden ja tuottajien kokemattomuus vapaaporsituksesta. Toistaiseksi ainoassa laajemmassa, suurta tilatason dataa hyödyntäneessä epidemiologisessa tutkimuksessa ei vapaaporsitustiloilla ollut suurempaa porsaskuolleisuutta kuin häkkiporsitustiloillakaan (13).

Yksi vapaaporsituksen hyvä esimerkkimaa on Sveitsi. Sveitsissä häkkiporsitus on ollut kielletty vuodesta 2007, ja vuonna 2016 porsaiden kuolleisuus oli 12,4 %. Vieroitettuja porsaita jäi keskimäärin 11,4 pahnuetta kohti. Nämä luvut ovat hyvin lähellä Suomessa toteutuneita lukuja: esimerkiksi vuonna 2013 porsaskuolleisuus oli 14 % ja porsaita vieroitettiin keskimäärin 11,2 pahnuetta kohti (WinPig data). Ruotsissa häkkiporsitus on ollut kielletty jo 90-luvulta asti ja Ruotsiin usein viitataan taloudellisesti huonona vapaaporsituksen esimerkkinä. Kuitenkin Ruotsissakin päästiin vuonna 2016 keskimäärin 11,6 vieroitettuun porsaaseen pahnuetta kohti. Porsaskuolleisuus oli tosin Suomen vastaavaa suurempi, keskimäärin 17,1 %. Silti paras neljännes ruotsalaisista vapaaporsitustiloista yltää 13,7 % porsaskuolleisuuteen, ja parhailla tiloilla päästään alle 10 % kuolleisuuden.

Kivuliaat toimenpiteet

Nyt lakiehdotus ei kohtele eri eläinlajeja samanarvoisesti kivuliaan toimenpiteen aikana. Kaikkien eläinlajien kastraatiokipu olisi hoidettava asianmukaisesti. Esimerkiksi porsaiden kastraation yhteydessä annettu tulehduskipulääke ei ole riittävä lääkitys

kastraatiotoimenpiteen eikä sen aiheuttaman jälkikivun poistoon (14). Karjuporsaiden kastraatiosta olisi mahdollista päästä eroon muun muassa kehittämällä teurastamoissa toimivia karjunhajua erottelevia menetelmiä, sekä eläinten hoitoa, ruokintaa ja jalostusta. Väliaikaisena ratkaisuna voidaan pitää myös immunokastraatiota (16). *Porsaiden kivuliaasta kastroinnista tulisi pitkällä siirtymäajalla luopua*, kuten Euroopan Unionin tahtotilana on ollut jo pidempään (15). *Poron kastraatiokivun turvallista hoitoa kenttäolosuhteissa on selvitettävä.*

Asetuksella olisi määritettävä myös eläimeen kajoavien hoitotoimenpiteiden suorittajan pätevyydestä, kuten akupunktiosta, koirien hammaskiven poistosta, hevosen hampaiden tarkastuksesta, raspauksesta ja hoidosta, kavioiden vuolusta ja kengityksestä, sorkkahoidosta tai verinäytteen otosta. Vastaava lainsäädäntöä on humaanilääketieteen toimenpiteiden suorittajien pätevyysvaatimuksista.

Eläinjalostus

Ehdotetut pykälät eläinten hyvinvointia heikentävästä jalostuksesta ovat kannatettavia, mutta jotta ne edistäisivät eläinten hyvinvointia tehokkaasti lain tarkoittamalla tavalla, *ehdotamme asetustasolla mahdollisuutta määritellä eläinlääkärille ilmoitusvelvollisuus tietyistä kirurgisista toimenpiteistä, joilla korjataan perinnöllisiä epäterveitä rakennemuutoksia tai niiden seurauksia.* Tällaisia ovat esimerkiksi ylähengitysteitä avartavat leikkaukset tai toistuvat keisarinleikkaukset. *Samaten asetustasolla ehdotamme harkittavaksi kieltää eläimen jalostusarvoa mittaava kilpailuttaminen tiettyjen korjauskeikkausten jälkeen. Tämä tarkoittaisi, että eläimet ovat tunnistusmerkittyjä, minkä vuoksi ehdotamme koirien ja kissojen pakollisen tunnistusmerkintäjärjestelmän perustamista.*

Mikäli vapaaehtoiset terveysjalostustoimet ovat riittävän tehokkaat, ei ilmoitusvelvollisuuteen tarvitse mennä. Toisaalta, mikäli tulevaisuudessa ilmestyy markkinoille sekarotuisia, tarkoituksella tuotettuja design-pentuja, jotka eivät sekarotuisuutensa vuoksi kuulu vapaaehtoisiin terveysvalvontaohjelmiin, pitäisi pystyä tehokkaasti valvonnallisin keinoin tarvittaessa puuttumaan eläinten hyvinvointia heikentävään jalostukseen.

Lakiehdotus ja kalat

Kalojen kiputuntemus ei viimeisimmän tutkimustiedon mukaan eroa olennaisesti esimerkiksi nisäkkäiden vastaavasta. Kalojen kipukokemuksessa kyse ei ole vain refleksinomaisesta mekaanisesta reaktiosta. Kalat oppivat esimerkiksi välttämään paikkoja, missä ovat kokeneet kipua. Kipukokemus muuttaa kalojen käyttäytymistä jopa päivien ajan, ja kivun aiheuttamia käyttäytymismuutoksia saadaan lievennettyä kipulääkityksellä. Lisäksi on osoitettu, että kivuliaat kalat ovat koeolosuhteissa valmiita tekemään työtä saadakseen kipulääkettä (20, 21). Koukulla kalastaminen aiheuttaa kalalle sekä kipua, stressiä sekä isompia tai pienempiä kudosvaurioita. Kalastuksella on pitkät kulttuuriset perinteet Suomessa ja on ymmärrettävää, että uusien toimintatapojen leviäminen vie aikaa. *Tieteellinen tieto tukee nykymuotoisen pyydä-ja-päästä kalastuksen kieltämistä eläinten hyvinvointisyistä.* Tämä ei sulje pois pyydykseen tulleiden vääränmittaisten kalojen vapauttamista.

Vastaavasti kalastuskilpailuissa olisi oltava selkeät säännöt kalojen asianmukaisesta lopettamisesta tai elävänä säilyttämisestä. Kalojen tukehduttaminen kuoliaaksi aiheuttaa kaloille turhaa kärsimystä ja voi viedä useita minuutteja. Kalojen kiputuntoisuus ei olennaisesti eroa muista selkärankaisista, joten tainnuttamatta pyytäminen ei ole perusteltavissa (20, 21). Nyt kiitettävästi esimerkiksi Harrastekalastajien SM-pilkkikilpailuissa tästä vuodesta lähtien edellytetään kalojen välitöntä lopettamista.

Tieteelliset viitteet

1. Broom D ja Fraser A., 2015, Domestic animal behaviour and welfare, 5.p, CABI Head Office, Oxfordshire, Iso-Britannia.
2. Loberg, J. 2005, Exercise of tied dairy cows during the winter aspects of motivation and preference, Skara : Sveriges lantbruksuniversitetet. https://pub.epsilon.slu.se/914/
3. EFSA 2009, Scientific Opinion of the Panel on Animal Health and Welfare on a request from the Commission on the risk assessment of the impact of housing, nutrition and feeding, management and genetic selection on behavior, fear and pain problems in dairy cows. EFSA Journal 1139: 1-66. https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/1139
4. Gustafson, G., 1993, Effects of daily exercise on the health of tied dairy cows. Preventive Veterinary Medicine. 7: 209-223. doi: 10.1016/0167-5877(93)90030-W.
5. Loberg J, Telezhenko E, Bergsten C, Lidfors L., 2004, Behavior and claw health in tied cows with varying access to exercise in an outdoor paddock. Applied Animal Behaviour Science, 89:1-16. Doi: 10.1016/j.applanim.2004.04.009.
6. Arnott, G., Ferris, C.P., O'connell, N.E. 2017, Review: welfare of dairy cows in continuously housed and pasture-based production systems, Animal, 11: 261-273. doi:10.1017/S1751731116001336
7. Oliviero, C., Heinonen, M., Valros, A., Hälli, O., Peltoniemi, O., 2008, Effect of the environment on the physiology of the sow during late pregnancy, farrowing and early lactation. Animal Reproduction Science, 105: 365-377. Doi:10.1016/j.anireprosci.2007.03.015
8. Oliviero, C., Heinonen , M., Valros , A., Peltoniemi, O., 2010, Environmental and sow-related factors affecting the duration of farrowing. Animal Reproduction Science 119: 85-91. doi:10.1016/j.anireprosci.2009.12.009
9. Yun, J., Swan, K.-M., Farmer, C., Oliviero, C., Peltoniemi, O., Valros, A., 2014. Prepartum nestbuilding has an impact on postpartum nursing performance and maternal behaviour in early lactating sows. Applied Animal Behaviour Science 160: 31–37. doi:10.1016/j.applanim.2014.08.011
10. Declerck, I., Dewulf, J., Sarrazin, S., Maes, D., 2016. Long-term effects of colostrum intake in piglet mortality and performance Journal of Animal Science 94:1633–1643. doi:10.2527/jas2015-9564
11. Baxter, E., Rutherford, K., D'Eath, R., Arnott, G., Turner, S., Sandøe, P., Moustsen, V., Thorup, F., Edwards, S., Lawrence, A., 2013. The welfare implications of large litter size in the domestic pig II: Management factors. Animal Welfare. 22, 219–238. doi:10.7120/09627286.22.2.219
12. Baxter, E., Lawrence, A., Edwards, S., 2011. Alternative farrowing systems: design criteria for farrowing systems based on the biological needs of sows and piglets. Animal 5: 580–600. doi:10.1017/S1751731110002272
13. Weber, R., Kiel, N., Fehr, M., Horat, R., 2007. Piglet mortality on farms using farrowing systems with or without crates, Animal Welfare 16: 277-289.
14. Peltoniemi, O., 2017, Pikkuporsaiden kastraatiosta eroon - mutta millä keinoin? Eläinlääkäripäivien luentokokoelma 2017, Helsinki
15. European Declaration on alternatives to surgical castration of pigs, 2010, https://ec.europa.eu/food/animals/welfare/practice/farm/pigs/castration_alternatives_en
16. EFSA, 2004, Opinion of the Scientific Panel on Animal Health and Welfare on a request from the Commission related to welfare aspects of the castration of piglets, The EFSA Journal, 91:1-18. http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/91
17. Weber, E.S. 2011 , Fish analgesia: Pain, stress, fear aversion, or nociception? Veterinary Clinics of North America - Exotic Animal Practice, 14: 21-32, doi: 10.1016/j.cvex.2010.09.002
18. Sneddon, L., 2015, REVIEW Pain in aquatic animals, Journal of Experimental Biology, 218: 967-976, doi: 10.1242/jeb.088823